

Kirjasto äänitilana

FT, dos. Meri Kytö, Turun yliopisto

meri.kyto@utu.fi

BMF syysseminaari 3.11.2023

Äänitila

Ihmisen tulkitsemaa äänitilaa kutsutaan äänimaisemaksi

- kuultu tai kuunneltu ympäristö

Koostuu

- puheesta, musiikista, teknologian ja luonnon äänistä
 - ääni on käytännöllisesti katsoen liikettä eli toimintaa
- äänistä, jotka eivät kanna kuulijalleen informaatiota
- äänistä, jotka välittävät informaatiota / tietoa
- äänistä, joita kuulija itse tekee

Pääosin ihmisen toiminnan tuottamaa ja merkityksellistyy suhteessa kuulijaan

- kulttuuri, elämäntilanne, ikä... > äänimaisemakompetenssi

Merkitys ja arvo ovat kulttuurisidonnaisia ja asiayhteyteen sidonnaisia

Usein esitettyjä argumentteja:

- ”hyödyllisyys”
 - keskittymistä tukeva työympäristö
- ”tasa-arvoisuus”
 - demokraattinen tasapaino, ekologinen tasapaino
- ”terveellisyys”
 - yörauhan sääntö kerrostaloissa, musiikki- ja ääniterapia
- ”luonnollisuus”
 - pikkulintujen laulu, virkistysalueet
- ”vaarallisuus”
 - eristyshuoneet, ääniaseet, altistuminen salakuuntelulle
- ”miellyttävävyys”
 - sateen ropina pärekatonle, puheen sorina kahvilassa, valtameren kohina

Monitahoinen kokonaisuus

Useita yhtäaikaista ominaisuuksia

- affektiivinen eli tunteisiin vaikuttava ominaisuus
- kognitiivinen eli tiedonkäsittelyyn ja -muodostamiseen liittyvä ominaisuus
- kommunikatiivinen eli viestinnällinen ominaisuus
- kulttuurinen eli merkityssuhteita rakentava ominaisuus
- symbolinen eli edustaa jotain itsensä ulkopuolista

Äänitilan kotoistamisen perusteet usein pätevät

- Päämääränä ennakoitavuus, tuttuus, hallittavuuden tunne

Kirjaston äänimaisema

- Miltä yleiset kirjastot kuulostavat?

<https://soundcloud.com/user-467556812>

- toiminnan taso (lainaaminen, lukeminen, tapahtumat, askeleet, puhe)
- eri käyttäjäryhmät (lapset/nuoret/aikuiset/vanhukset tai muut ryhmät)
- eri ajat (aamut, illat, viikonloput tai kesät, talvet)
- välineet ja teknologia (digitaaliset laitteet, kärryt, ovet, ilmastointi)
- materiaalit (lattiamateriaalit, verhoilut)
- akustiset ominaisuudet (kaiku, eri tilojen äänieristys)

Äänitilan akustiset ongelmat

- ”sairaanhoitoa”

Äänimaisemasta huolehtiminen

- ”terveydenhoitoa”

Henkilökunnan työympäristö

Ääniympäristön suunnittelu

- Millainen on hyvä kirjaston ääniympäristö?
- Olisiko olemassa jonkinlaista keskivertoäänimaisemaa, joka tyydyttäisi kaikkia, kirjastossa asioivia ja siellä työskenteleviä?
- Vai pitäisikö miettiä mikä olisi ihanneäänimaisema? Olisiko yhden ihanne myös toisen ihanne?

Arkkitehtoninen historia

Muutos monumenttimaisista museo- ja varastotiloista vapaa-ajan hyötyrakennuksiksi ja avoimiksi kulttuurikeskuksiksi (Aaltonen 2010)

”Public library”-aate 1920-luvulla

- Tilojen julkinen ideologia näkyi avohyllyinä, joissa oleviin kirjoihin kansalaiset pääsivät suoraan itse käsiksi ilman kirjastonhoitajan apua
- Avoimen pohjakaavan omaksuminen
 - kirjaston luonteen muuttumista > kurinalaisuus
- Ääniympäristön läpikuultavuus: ajatus tasa-arvosta, jonka tavoitteena on ollut saada ”kaikkien ääni kuuluviin” ja osallistumaan kulttuurin käyttöön ja sivistyksen luomiseen
 - Ideologian muutos: ihmisen puheäänien kuuluvuus kirjastossa ei enää vertaudu hänen tasa-arvoiseen asemaansa yhteiskunnassa

Avotoimistoakustiikka?

- Kaupunkitoimistokulttuuri
 - taito keskittyä ja sietää sosiaalisuutta jopa siihen asti, että toisten läsnäolo ja sosiaalinen paine on keskittymisen ehto
 - työskentelyetiketti, joka muodostuu muun muassa hienovaraisesta käyttäytymiskoodista jolla viestitään halukkuutta kommunikaatiosta pidättäytymiseen
 - kuulokkeiden käyttö
- Huom! Kirjastoissa työskentelevistä kaupunkitoimistolaisista ei välttämättä muodostu yhteistä, päivittäin työskentelyetikettiä noudattavaa joukkoa
 - Kaupunkitoimistomaista työskentelyetikettiä noudattavia on kuitenkin jo kirjastojen asiakaskunnassa

Ympäristö–miljöö–maisema

- Pascal Amphoux'n (1993, ks. Hellström 2001) menetelmällinen EMP-malli
- Ympäristön diagnosointi:
 - tilallisten ja ajallisten äänellisten ominaisuuksien havainnointia
 - tilan suojelemista meluhaitoilta ts. äänilähteiden sääntelyä ja kontrollointia sekä ääneneristysten lisäämistä
 - tarkoituksena on kerätä määrällistä ja laadullista aineistoa ääniympäristön ominaisuuksista ja puolustaa sitä haitallisilta tekijöiltä
- äänen funktiot, "tarpeellisuus"
- ei-toivottujen äänien määrittely
 - päätelmät haittaavasta äänestä tulee perustella myös tilan sosiaalisilla ja kulttuurisilla riippuvuussuhteilla

- Miljööhallinta
 - hyvänä pidettyjen laatujen vahvistaminen ja
 - siinä toimivien ihmisten ymmärryksen lisäämistä hyvinvointia tukevista ominaisuuksista
 - koostuu mikrososiaalisten ristiriitojen hoitamisesta ja eriävien mieltymysten kuuntelemisesta ja ratkaisusta
 - ensisijaisena tekijänä turvallisuus ja äänellisen kommunikaation esteettömyys
 - Pitää sisällään myös poliittisia ulottuvuuksia, koska koskee sosiaalisen vuorovaikutuksen sääntelyä
- Maiseman luonti
 - ääniympäristön toiminnallista ja esteettistä suunnittelua
 - ammattimainen, valosuunnitteluun verrattavissa oleva äänellinen suunnittelu
 - ihmisten tietoisuuden lisääminen äänellisen ympäristön toiminnallisista, suunnittelullisista ja esteettisistä ominaisuuksista

Puhe, habituaatio ja sopeutuminen

- Puheen kuuleminen vaikuttaa häiritessään kognitiivisiin toimintoihin, kuten oppimiseen, tarkkaavaisuuteen ja ongelmanratkaisuun. Häiriintyminen riippuu myös kuulijan suhtautumisesta häiriöön ja siihen, onko hänellä mahdollisuuksia tai halua kompensoida haittaa omaa toimintaansa muuttamalla (Haapakangas 2014, 162-167)
- Kaksi tapaa: habituaatio ja sopeutuminen
 - Habituaatio on kognitiivista: häiritsevä ääni huomataan ja sitten se unohtuu
 - Sopeutuminen taas edellyttää tietoista stressinhallintaa, toimintaa asiantilan parantamiseksi ja tunteiden käsittelyä
 - Sopeutumisen tukemiseksi on tärkeää sopia yhteisistä äänellisistä käyttäytymissäännöistä eli äänellisestä etiketistä

Mahdollisuus taustakuunteluun

- Ääniympäristöön tottuminen
 - Keskittyessään esimerkiksi lukemiseen ihmisen huomiotaso ja kiinnostus ympärillä kuuluviin ääniin laskee
 - taustakuuntelu (Truax 2001)
 - habituaatio: aivot oppivat vähitellen vähentämään reagointia samanlaisena toistuvaan, tutuksi tulleeseen ärsykkeeseen, kun äänen häiritsevyys kognitiiviseen suoritukseen lakkaa tai kun tietoisuus äänestä vähenee
- Keskittymiseen vaadittavan ääniympäristön ei tulisi välttämättä olla täysin äänetön, vaan nimenomaan tasainen ja ennakoitava
 - Monet kuuntelevat työskennellessään tuttua musiikkia tai pystyvät keskittymään kahviloissa tasaisen ihmisvilinän keskellä juuri tästä syystä
 - Avotoimistoihin suositellun taustahälyn korkea taso liittyy osaltaan taustakuuntelun mahdollistumiseen

Ehdotus työpajaksi

Henkilökunta äänimaiseman huoltojoukkona

1. Pysähdy kuuntelemaan kirjastoasi

- Mitkä ovat tunnistettavimpia äänellisiä elementtejä?
- Miten koet äänellisen työympäristösi?
- Mikä äänimaisemassa on miellyttävää?
- Mitkä äänet haluaisit poistaa? Haluaisitko jotain muuta tilalle?

2. Mitkä ovat äänellisesti ja/tai toiminnallisesti haasteelliset alueet ja ajat?

- Ennakointi, tiedotus, ryhmävierailujen ja tapahtumien ajoitus

3. Mikä on oman kirjastonne toiminnallinen profiili

- Sopikaa mikä on teille hyvä äänimaisemaprofiili ja äänellisen käyttäytymisen etiketti

4. Miten ongelmallisiin äänimaisematilanteisiin ja asiakaspalautteeseen reagoidaan?

- Tasapuolisuus, asiakkaan kuunteleminen, toiminnan ohjaaminen

5. Seuraa tilannetta: äänimaisema muuttuu jatkuvasti

Lukemista aiheesta

- Opas kirjastojen äänimaiseman huoltoon (tämä esitys pähkinänkuoressa)
https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/b_Liite%20Kyto%CC%88_%20Kirjastoja_kuuntelemassa.pdf
- Sahavirta & Kytö (2017). Yleisten kirjastojen muuttuva äänimaisema. Kirjassa *Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat*, toim. Uimonen, Kytö & Ruohonen. Tampere University Press.
<https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/31876>
- Yleisten kirjastojen muuttuva äänimaisema –hankkeen (2014-2018) sivusto <https://www.kirjastot.fi/aanimaisema>

Kiitos huomiosta

